

Evoluția dreptului românesc privind falsificarea documentelor istorice

Nicolae Vilvoi

De timpuriu, scrisul, în special cel de mână, a reprezentat unul din cele mai importante mijloace de comunicare. O dată cu apariția actelor scrise se înregistrează și primele acțiuni de falsificare a acestora. Ca mijloc principal de transmitere a cunoștințelor și informațiilor avem documentul care poate fi text scris sau tipărit, stampă, hartă, desen, fotografie, microfilm, bandă magnetică, disc, film etc. adică, orice produs al unei activități intelectuale. Documentul poate fi perceput și vizual. Aceasta e documentul al cărui conținut de informații este exprimat grafic și iconografic, prin texte și imagini: manuscrise, tipărituri, picturi, hărți, sigilii, monede, medalii, inscripții lapidare etc. Din punct de vedere arhivistic și diplomatic documentul istoric este "*înscrisul creat în decursul vremii de o persoană fizică sau juridică*".¹ Purtând uneori numele generic de acte, aceste categorii de documente, emise de cancelariile publice sau particulare, pe suport de hârtie sau pergament, furnizează informații de ordin istoric, economic, cultural administrativ, juridic și militar. Principalele forme sub care aceste documente au circulat pe teritoriul țării noastre sunt acelea de *zapis*, *carte*, *hrisov*, *poruncă* etc. (în Țara Românească), *zapis*, *izvod*, *ispisoc*, *carte*, *mărturie*, *privilegiu*, *direasă*, *scriptură*, *scriere*, *uric* etc. (în Moldova) și *carta*, *cedula*, *codex*, *epistola*, *littera*, *pagina*, *registrum*, *scriptum*, *sigillum* etc. (în Transilvania)².

Înmulțirea actelor, însoțită în același timp de cea a falsurilor, a reprezentat un pericol deosebit pentru societate și a determinat luarea unor măsuri de contracarare de către stat. Cele mai cunoscute reglementări de acest fel au apărut încă din Roma antică (*lex Cornelia de falsis*) și a continuat și în timpul lui Iustinian (*Novelele 49 și 73*).

Problematica săvârșirii falsurilor și uzul acestora în Țările Române s-a constituit de secole în procedură juridică, iar aceasta în derularea sa conflictuală a atras necesitatea creării unor reglementări juridice mai generale, conturate la început oral, în cutume, iar apoi formulate în scris, sub denumirea de *pravile* sau *legiuiri*. Având în vedere faptul că, înainte de prima jumătate a secolului al XVII-lea, noi nu am avut nici un cod de legi scrise, și nici după această dată când au apărut primele pravile în limba română, dar care nu făceau referire la falsul de documente, românii au trebuit să se folosească de prevederile *Pravilelor împărătești* și de *Obiceiul pământului*, așa cum vom vedea că rezultă și din documente. Așadar vorbind de originile dreptului românesc trebuie să spunem că vechea noastră legislație se împarte în două: cea *scrisă* și cea *nescrisă*. Legislația scrisă, o formează *Pravilele* și *legile*. Legislația nescrisă o regăsim întruchipată în *Obiceiul pământului*, care cuprinde un amestec variat de reguli juridice, moștenite din generație în generație.

În societatea feudală, falsul în înscrisuri publice sau private și uzul de fals au fost practicate frecvent. Totuși diplomatica noastră veche, în comparație cu cea apuseană, a înregistrat foarte puține documente false, atât în domeniul dreptului privat, cât și în domeniul dreptului public. Cauza este că falsificarea de documente n-a fost practică la noi, nici de particulari nici de mânăstiri, într-o măsură așa de mare ca în Apus, unde motivul primordial care a dat naștere doctrinei diplomatice a fost tocmai nevoia de a putea distinge, între numeroasele documente ale unor noi ordine religioase, pe cele false de cele antice³. Deși la noi falsurile au fost rare și de puțină importanță s-au falsificat în mod special documentele privitoare la stăpânirea pământului numite: *zapse* și *hrisoave*. Sinonimul falsului în înscrisuri îl regăsim sub forma de: *vicleșug*, *înșelăciune*, *meșterșug*, *meșterșug*, *plastografie*. Denumirea de *vicleșug* s-a păstrat în documente din secolul al XVI-lea până în secolul al XIX-lea. Denumirea de *plastografie* a fost introdusă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și a rămas în concurență cu celelalte până la mijlocul secolului al XIX-lea. În cărțile și dosarele de judecată se regăsesc următoarele expresii: *carte cu vicleșug și înșelăciune*⁴, *zapis mincinos*⁵, *făcut cu meșterșug*⁶, *cu înșelăciune*⁷, *zapis viclean*⁸, *zapis iconomicos*⁹, *zapis rău și răsuflat*¹⁰ *scrisoare iconomicoasă*¹¹ *dres strâmb și viclean*¹².

¹ Virgil Olteanu, *Din istoria și arta cărții*, Editura Enciclopedică, București, 1992, p. 120.

² *Ibidem*.

³ Ioan Bogdan, *Documente false atribuite lui Ștefan cel Mare*, în "Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice", vol. I, București, 1915, p. 103.

⁴ "Documente privind Istoria României", veacul XVI, A. Moldova, vol. III, p. 168, (doc. nr. 223).

⁵ *Ibidem*, vol. IV, p. 202-203, (doc. nr. 259).

⁶ Alex. Vitencu, *Vechi documente moldovenești*, Cernăuți, 1925, p. 13-19.

⁷ "Documente privind Istoria României", veacul XVII, A. Moldova, vol. II, p. 135-136, (doc. nr. 167).

⁸ Arhivele Naționale Iași, Fond Documente CCCXI/23, apud V. Apostolescu, *Cu privire la unele falsificări de materiale documentare din trecut în Moldova*, în "Revista Arhivelor", nr. 1/1963, p. 244-266.

Despre fals, fără denumire tehnică, prima mențiune diplomatică o găsim în *uricul* din 25 ianuarie 1472, prin care Ștefan cel Mare întărește lui Șandru Tătăreanu, satele Moinești, Sârbi și Geamiri. În act se menționează că Cernu Românel și Drăgoi nu vor mai putea avea pretenții asupra satelor de mai sus, deoarece se prezentaseră cu privilegii false care au fost <<stricate>> (distruse) de domn la judecată¹³. Dar, din nefericire, documentul este laconic și nu ne lămurește cum s-a ajuns la concluzia că este fals¹⁴.

Represiunea falsului este aspru sancționată în pravile și în obiceiul pământului. Important de menționat este faptul că, și aspectul acesta îl vom observa și pe parcursul studiului, deși pravilele bizantine prevedeau pedepse severe împotriva falsificatorilor, obiceiul pământului a fost indulgent până la impunitate față de aceștia. Pravilele împărătești prevedeau la cartea 60, titlul 41, 72 următoarele: "Cel ce va face peceți plasti sau cel ce o va săpa, se supune la vina plastografii. Iar de va pârî pe altcineva că i-au dat lui ace scrisoare plasti și-l va arăta, va fi slobod de vină". Apoi "când se va dovedi vina plastografii și de au curs dintr-acea plastografie vreo mare stricăciune și păcătuire, să i se taie capul. Iar de nu se va fi făcut întocmai cum s-a zis, atunci să-l peiorisască la un loc și acolo să-și petreacă viața în închisoare" și în concluzie "osânda plastografului este izgonirea la un loc de unde să nu mai fie volnic a se strămută și averea lui să se prade"¹⁵.

Și în Țara Românească întâlnim cazuri de pronunțări a pedepsei capitale, sau mutilarea, dar nu și executarea ei¹⁶.

În Moldova pedepsele erau mult mai ușoare și mai variate¹⁷.

Cercetătorul Francisc Pall considera că, în Transilvania falsurile de documente și de peceți precum și uzul acestora erau receptate de către contemporani <<ca făcând parte din crimele cele mai grave>>, deoarece atentau la dreptul de proprietate particulară, -a pământului în special-, căci cele mai multe falsificări se refereau la moșii sau la veniturile acestora (dijme, dări, vămi)¹⁸. De aceea justiția feudală din Ungaria și Transilvania a căutat să sancționeze sever asemenea delictelor¹⁹. Astfel în data de 17 ianuarie 1399 Ladislav de Lasoncz, voievodul Transilvaniei îl condamnă pe Ștefan Diacul, notarul conventului Cluj-Mănăstur, la moarte prin ardere pe rug deoarece "a săpat și făurit peceți false și a întocmit scrisori false"²⁰. Un alt caz este cel al diacului Gabriel de Zomlin, slujbaş al cancelariei regale, unul dintre cei mai vestiți falsificatori ai Transilvaniei, care a fost executat în 1448, pentru că a întărit cu pecetea secretă a regelui Sigismund numeroase documente falsificate de el. Totodată, acesta a reușit să contrafacă pecețile mai multor regi, din vremurile mai vechi, precum și ale unor locuri de adevărire²¹.

Evoluția dreptului scris în Transilvania a fost marcată, pe de o parte, de tendința factorilor locali de a consolida autonomia voievodatului iar pe de altă parte, politica centralizatoare promovată de către Ungaria. În cadrul politicii centralizatoare pe care o promovau, regii Ungariei au procedat la unele încercări de codificare a dreptului nescris și scris, așa cum a fost cazul lui Matei Corvin (*Decretum maius* din 1486). La rândul său, Vladislav al III-lea i-a încredințat juristului Ștefan Verböczy sarcina de a întocmi o colecție de drept, prin valorificarea izvoarelor nescrise și scrise existente. Apărută în 1517, colecția lui Verböczy nu a fost publicată oficial, dar s-a aplicat în practica instanțelor, inclusiv a celor din Transilvania, până la 1848²². De altfel, în 1691, prin *Diploma leopoldină*, s-a confirmat acest lucru. Dovadă că se bucura de o mare faimă *Tripartitul lui Verböczy* a fost tipărit în numeroase ediții la Cluj, 1532, 1571, 1572, 1613, 1698, 1699 și 1762²³.

În Țările Române la mijlocul secolului al XVII-lea au fost adoptate cele mai importante izvoare ale dreptului nostru scris din epoca feudalismului. Ele au apărut aproape în același timp. Dar Pravilele domnitorilor români: Vasile Lupu, *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești* (Moldova, 1646) și Matei Basarab, *Îndreptarea legii* sau *Pravila cea mare* (din Țara Românească, 1652), n-au prevăzut nimic referitor la falsificarea actelor. Dispozițiile celor două pravile sunt în linii generale asemănătoare. Infrațiunile erau clasificate în *vini* sau *greșeli*. Se aplicau

⁹ *Ibidem*, Condica lit. K nr. 376, f. 56-57v.

¹⁰ *Ibidem*, Documente CDXXXVIII (condic) f. 70-77.

¹¹ *Ibidem*, Condica lit. K, nr. 376, f. 4-5 v.

¹² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 128.

¹³ "Documente privind Istoria României", veacul XIV, XV, A. Moldova, vol. I, p. 386-387, (doc. nr. 458).

¹⁴ V. Apostolescu, *Op. cit.*, p. 244-266.

¹⁵ *Ibidem*, p. 256.

¹⁶ "Documente privind Istoria României", veacul XVI, B. Țara Românească, vol. IV, p. 165-169 (doc. nr. 168); vol. V, p. 16-18 (doc. nr. 18) și p. 214-215 (doc. nr. 225).

¹⁷ *Ibidem*, veacul XVI, A, Moldova, vol. II, p. 42-43 (doc. nr. 43).

¹⁸ Francisc Pall, *Diplomatica latină cu referire la Transilvania*, în "Documente privind Istoria României". Introducere, vol. II, București, 1956, p. 316.

¹⁹ "Documente privind Istoria României", veacul XIII, C. Transilvania, vol. II, p. 450 și urm.; *Ibidem*, veacul XIV, vol. V, doc. din 11 dec. 1351.

²⁰ Francisc Pall, *Op. cit.*, p. 316; Sigismund Jakó, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până la sfârșitul secolului al XV-lea)*, în "Documente privind Istoria României". Introducere, vol. II, București, 1956, p. 572.

²¹ Verböczy, *Tripartitum*, partea a II-a, titlul 14, art. 50-82, *apud* Sigismund Jakó, *Op. cit.*, p. 573.

²² Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Ediția a III-a, Editura "Șansa", București, 1993, p. 134.

²³ *Ibidem*, nota 24.

pedepse fizice, pedepse privative de libertate (ocna, temnița, surghiunul la mănăstire), pedepse care vizau expunerea celui vinovat oprobiul public (purtarea prin târg). În stabilirea pedepselor, judecătorul avea o foarte largă posibilitate de apreciere, și aceasta se făcea în funcție de condiția socială a persoanelor.

Spre deosebire de pravila din Muntenia, *Cartea românească de învățătură* din Moldova, în al doilea capitol, incriminează falsificarea de bani "*Pentru calpuzani cea ce fac bani răi și pentru certarea lor*"²⁴ și folosirea acestora "*Pentru cei ce înhlă cu bani răi sau îi țin la sine*"²⁵.

În prima fază a regimului fanariot, ca urmare a îngrădirii autonomiei Țărilor Române, nu s-au mai elaborat codificări cu caracter oficial. Normele juridice în această perioadă au îmbrăcat forma hrisoavelor domnești și a anaforelor adoptate de către Divanul domnesc. Prin reforma lui Constantin Mavrocordat din 1741, care, printre altele, prevedea și introducerea condicilor la instituțiile emițătoare de acte, s-a căutat o limitare a plastografiilor²⁶. În vremea lui Ștefan Nicolae Racoviță, marele paharnic Mihail Fotino a scris în limba greacă un *Manual de legi* care, deși nu a fost tipărit, s-a aplicat în practica instanțelor judecătorești²⁷. Potrivit *Manualului de legi* (1766) în atribuțiile marelui logofăt, ca în orice proces, intra și aceea să cerceteze acuzațiile de fals, adică așa-numita plastografie, să-i rețină pe cei incriminați și, după ce îi va pune sub acuzare și le va dovedi vina, să-i pedepsească. Boierii falsificatori erau pedepsiți cu surghiunul. În cazul robilor care falsificau documente se aplica pedeapsa cu moartea²⁸.

În cea de a doua fază a regimului fanariot, cu toate că legiurile adoptate în această epocă rămân feudale în esența lor, totuși ele prezintă o serie de trăsături specifice atât în privința conținutului, cât și a formei. Astfel, izvoarele bizantine, depășite de noile relații, nu mai au ponderea de odinioară în elaborarea noii legislații scrise, în schimb sunt preluate și adaptate o serie de principii și instituții proprii codurilor burgheze. Totodată, ca o expresie a continuității dreptului nostru în noile izvoare se realizează și codificarea *Obiceiului țării*. Dacă în legiurile anterioare, *Obiceiul țării* era recunoscut ca izvor de drept, în starea în care se afla, de data aceasta obiceiurile sunt menționate expres și sistematizate pe instituții juridice. Sub aspectul formei, asistăm la un progres real în direcția sistematizării și a tehnicii de reglementare juridică. Noile legiuri au fost desemnate prin termenul de *condică*, *codică*, sau *cod*, potrivit tradiției romane și practicii din Europa acelei vremi.

Pravilniceasca condică a fost întocmită în Țara Românească din porunca lui Alexandru Ipsilanti în anul 1775 și a intrat în vigoare abia după cinci ani, la 1780, din cauza opoziției Turciei. Ea fost scrisă în limba greacă și în limba română. Între izvoarele acestei legiuri menționăm: *Obiceiul pământului*, unele dispoziții din *Basilicale*, jurisprudența (povețele) și doctrina juridică modernă (Montesquieu, Beccaria)²⁹. Dispozițiile dreptului domnesc au constituit, de asemenea, temeiuri juridice pentru motivarea hotărârilor. Cele mai multe dispoziții se referă la organizarea instanțelor și la procedura de judecată. Prin hrisovul de organizare judecătorească din 1775 s-au instituit patru instanțe: divanul domnesc, instanța cea mai înaltă denumită și divanul veliților boieri și care se compunea din foști mari dregători -boieri de rangul întâi-, și trei departamente constituite din boieri cu ranguri mai mici. Potrivit condicii, infracțiunea de fals este sancționată cu surghiunul la mănăstire și cu confiscarea averii.

Se constată că dreptul domnesc ale cărui prime începuturi datează de la întemeierea statelor românești și care s-a dezvoltat mai ales prin hrisoavele și poruncile din secolul al XVIII-lea, a găsit o largă aplicare judiciară în instanțele organizate de Alexandru Ipsilanti și reflectate în documente³⁰.

Codificarea obiceiurilor apăruse astfel ca o cerință a justiției. moderne impusă de necesitatea unificării dreptului. În fapt, *Pravilniceasca condică* s-a aplicat până la adoptarea *Codului Caragea* (1818), dar a fost abrogată abia în 1865 când a intrat în vigoare Codul civil român. *Manualul juridic* al lui Andronache Donici are o mare însemnătate pentru dreptul românesc. Deși nu era o lege în adevăratul sens al cuvântului, ea fost întrebuințată aproape ca atare în Moldova până la 1 octombrie 1817, când a fost pus în vigoare *Codul Culimach*. Dar, și după această dată a fost mult folosit, pentru că acel cod era scris grecește, fiind tradus și publicat în românește abia în anul 1833. Prelucrând acele pravile împărătești, juristconsultul Andronache

²⁴ *Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudețe*. 1646. *Pravilele lui Vasile Lupu Voevod*. 1870, p. 34.

²⁵ *Ibidem*, p. 36-37.

²⁶ Iliș Minca, *Reforma lui Constantin vodă Mavrocordat*, în "Cercetări istorice", Iași, 1927, p. 174-175; Gh. Ungureanu, *Contribuții la cunoașterea arhivelor moldovenești până la Regulamentul Organic*, în "Revista Arhivelor", vol. III, nr. 6-7, p. 64-65, 70; *Arhivele Statului*, 125 de ani de activitate, (1831-1956). București, 1957, p. 21.

²⁷ N. Camariano, *O traducere în limba română a manualului de legi a lui Mihail Fotino publicată în 1858*, în „Revista Arhivelor”, nr. 2/1972, p. 233; Emil Cernea, Emil Molcuț, *Op. cit.*, p. 151.

²⁸ Valentin A.I. Georgescu și Emanuela Popescu-Mihuț, *Organizarea de stat a Țării Românești (1765-1782). Fragmente din proiectele de cod general sau Manualele de legi redactate de Mihail Fotino în 1765 (cinci titluri), 1766 (opt titluri) și 1777 (cartea I)*, Ediție critică, Editura Academiei, București, 1989, p. 203.

²⁹ Emil Cernea, Emil Molcuț, *Op. cit.*, p. 152.

³⁰ Colectiv, *Acte judiciare din Țara Românească 1775-1781*, București, 1975, p. VIII-IX, în colecția "Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris", Editura Academiei Române; *Ibidem*, vezi și doc. nr. 9 / 24 oct. 1775, p. 11; doc. nr. 14 / 15 nov. 1775, p. 15-16; doc. nr. 96 / 8 iunie 1776, p. 98-100; doc. nr. 104 / 16 iunie 1776, p. 109-110; doc. nr. 113 / 20 iunie 1776, p. 122-123; doc. nr. 286 / 31 martie 1777, p. 310-312; doc. nr. 526 / 28 martie 1778, p. 585-586.

Donici a redactat pentru prima oară în limba română următorul text: "*cei ce fac plastografii și mărturii mincinoase și cei ce vor lua bani spre a alcătui și a porni pără mincinoasă și vicleană asupra nevinovaților și cei ce vor merge și vor adăugi în scrisori sau dieți, să se surghiunească și luându-se averea lor să se dea moștenitorilor lor*"³¹. Se observă că, pentru infracțiunea de fals în înscrisuri se aplica pedeapsa cu surghiunul. Pentru falsul monetar, *Manualul lui Donici* prevedea tăierea mâinilor. Deși nu a fost adoptat oficial, manualul s-a bucurat de un real interes din partea practicienilor, deoarece era redactat în limba română, avea o structură modernă și cuprindea reglementări avansate. Principalele izvoare ale codului au fost: unele legiuri bizantine, Obiceiul țării și legiurile românești anterioare.

Codul Calimach (Codica țivilă a Moldovei) a fost elaborat de către mai multe comisii de juriști, formate încă din anul 1813, la inițiativa domnului Scarlat Calimach³². Principalele izvoare ale *Codicii țivile Moldovei* au fost: Obiceiul românesc, dreptul bizantin, codul civil francez (1804) și codul civil austriac (1811). Mai întâi codul a fost litografiat. Dar acesta nu era un mijloc de păstrare a unei pravili, deoarece așa cum considera academicianul Andrei Rădulescu a existat temerea de <<plastografie>> a pravilii, "*în care unii și alții au interes să adauge ori să schimbe ceva din text*"³³.

În secolul al XIX-lea, atât în Moldova cât și în Țara Românească reglementarea privind falsul și uzul de fals devine mai puțin severă. În acest sens *Legiuirea Caragea*, care a fost întocmită și publicată în anul 1818, din ordinul domnului Țării Românești, Ioan Gheorghe Caragea, în capitolul V partea a cincea, este edificatoare:

1) "*Plastografi zicem celor ce fac scrisori mincinoase sau de tot sau în parte. De tot mincinoase scrisori sunt, în câte pecețile sau iscăliturile sunt mincinoase. În parte mincinoase sunt, în câte cuvântul celor scrise, sau împreunarea slovelor, sau slovele, sau numerele, sau veleatul, sau luna, sau ziua sunt drese sau rase, și în locul lor scrise, scrise altele*".

2) "*Câți fac iscălitura domnească sau pecetea să li se taie mâna; câți dreg cuvinte, ori sloviri, ori slove, ori numere, ori veleat, ori lună, ori zi, din scrisori domnești să se osândească la ocnă în soroc de cinci ani*".

3) "*Câți fac zapise mincinoase, de datorii particulare, să plătească îndoit de ceea ce era să câștige cu zapisul lor mincinos*".

4) "*Iar câți vor arăta cărți mincinoase și se vor dovedi că nu le-au știut mincinoase aceia sunt nevinovați*"³⁴.

Ca și *Codul Calimach*, *Legiuirea Caragea* s-a aplicat până la intrarea în vigoare a Codului civil român.

Se observă că în text se face o specificare clară a falsurilor integrale și parțiale. Sancțiunea cea mai severă << tăierea mâinii >> se aplică numai pentru falsificarea iscăliturii sau peceții domnești. Se aplica și pedeapsa bănească (amenda) pentru <<zapise mincinoase>>. În ceea ce privește falsul monetar *Legiuirea Caragea* revenind la concepția pravilelor bizantine a prevăzut pedeapsa cu moartea pentru toți "*câți se vor vâdi tăietori (falsificatori) de bani*"³⁵.

Documentele secolului XVII dovedesc că a existat o regulă de drept consuetudinar care pedepsea cu moartea falsul monetar. Nu avem dovezi documentare că pedeapsa capitală s-a aplicat efectiv, dar de aici nu se poate concluziona că ea nu s-a aplicat, deoarece în cazul când vinovatul nu era nici răscumpărat, nici susținut de o persoană cu trecere la domnie, executarea lui putea să nu lasenici o urmă documentară. În secolele XVIII-XIX, deși se înmulțesc cazurile de falsuri monetare, nu rezultă din documente pedepse prea aspre: de exemplu în 1779 un postelnic pentru că a fost prins că a pus în circulație bani falși a fost condamnat la pierderea rangului și la trecerea sa în rândul birnicilor. De asemenea, în 1819, unui țigan zlătar, pentru că a fost prins că făcuse monede de tinichea, trebuia să i se taie mâinile <<după pravile cele împărătești>>, iar după <<pravila cea nouă a țării>> urma să fie osândit la moarte; întrucât fapta sa nu produsese <<mare vătămare spre paguba obștei>>, s-a hotărât << să se poarte cu bătaie prin târg și să se trimită la ocnă fără soroc >>³⁶.

Din cele prezentate, în domeniul dreptului penal reglementarea este mai puțin evoluată, astfel încât vechile dispoziții sunt preluate, în linii mari, și de noile coduri. Astfel, vinele (pedepsele) se clasifică în *vini mari* și *vini mici*, iar noțiunea infracțiunii nu se desprinde încă de persoana infractorului. Textele nu ne înfățișează elementele definitorii, ci se referă la anumite categorii de infractori (*tâlhari, furi, plastografi, haini*). În legătură cu noul sistem de probațiune în justiție, bazat pe înscrisuri și mărturii, sunt pedepsiți plastografii (falsificatorii de acte), precum și martorii mincinoși, care, totodată erau trecuți și în "*condica șireților*" spre a nu mai putea depune ca martori în viitor.

În legiuirea de largă circulație din Moldova intitulată *Condica criminalicească* (1820-1826) plastografia era considerată faptă criminală. Această sancțiune era prevăzută în capitolul al XVII-lea: *Pentru plastografie, jurământul*

³¹ *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*. Ediție critică. București, 1959, p. 144, în colecția "Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris", Editura Academiei Române.

³² *Codul Calimach*, Ediție critică, București, 1958.

³³ Andrei Rădulescu, *Izvoarele Codului Calimach*, Editura Academiei Române, București, 1927, p. 65.

³⁴ *Legiuirea Caragea*, București, 1955, p. 144-146, în colecția "Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris", Editura Academiei Române; vezi și Ion Palade, *Codul Caragea*, reproduc după manuscrisul original românesc, București, 1907, p. 95-96; Dem. D. Stoenescu, *Vechile legiuri românești I. Legiuirea Caragea*, Craiova, 1905, p. 179-180; Ioan M. Bujoreanu, *Collecțiune de legiurile României vechi și noi câte s-au promulgat până la finele anului 1870. Legiuirea Caragea și legiurile noi posterioare*.

³⁵ *Legiuirea Caragea*, cap. V, par. 8, 2.

³⁶ ***Coord. Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*. Editura Academiei, București, 1988, p. 191.

mincinos și mărturia mincinoasă și vicleană, și paragraful(§) 253 care menționa că sub vinovăție de viclășug și înșelăciune va cădea:

1) "*Cel ce va preface act domnesc sau judecătoresc cum și cel ce va face mincinoasă iscălituri sau peceti; unul ca acesta după împrejurările faptei se va pedepsi, adică de va fi vinovat din cei proști, se va bate la poartă Curții domnești cu toiege și se va osândi la groapa Ocnii pentru un an de zile, iar de va fi din cei mai de ispravă, îmbrăcându-se în strae țărănești, se va trimite la mănăstire pentru un an de zile*".

2) "*Cel ce va face mincinoase scrisori a particularnicilor sau va preface pe cele adevărate de deosebite glăsuiri, să se veghească cu o pedeapsă mai măsurată, adevă cu bătaie și cu închidere de 6 luni*".

3) "*Cel ce cu mincinoasă diată sau danie, sau alte scrisori mincinoase, vor amăgi judecata spre a se face nedreaptă hotărâre, unul ca acesta să se veghească cu pedeapsă hotărâtă de tema al doilea. Pentru aceștia mai sus arătați pe lângă celelalte, să se scrie și în condica șireților*".

4) "*Când cineva cu mincinoase arătări și scrisori, vor îndupleca pe altul ca să facă învoială cu dânsul, unul ca acesta să plătească toată paguba ce s-ar întâmpla grăbindu-se și cu dare la Cutia milelor*"³⁷.

Din analiza acestor legiuri constatăm că dacă în perioada feudalismului timpuriu și dezvoltat legile erau mai aspre, sancțiunile prevăzând pedeapsa cu moartea sau mutilarea, apoi în perioada destrămării feudalismului, sancțiunile sunt mai mici, ele reducându-se la pedepse corporale, privațiuni de libertate și amenzi.

Legiuitorii au redactat aceste texte de legi de pe pozițiile de clasă. De aceea (și aceasta se vede clar în special în *Condica criminalicească*) sancțiunile diferă pentru aceeași faptă în funcție de rangul social ocupat de vinovat. Cei "*proști*" vor suferi o pedeapsă mai severă, pe când cei "*mai de ispravă*" vor fi sancționați mai ușor, umiliți prin îmbrăcarea în straie țărănești³⁸.

Dar legea singură nu era capabilă să stăvilească amploarea ce luaseră plastografiile. În consecință, s-a încercat înlăturarea lor prin anumite măsuri preventive ce trebuiau luate de către autorități³⁹.

Reforma lui Constantin Mavrocordat din 1741, care printre altele prevedea și introducerea condicilor la instituțiile emițătoare de acte, a căutat o limitare a plastografiilor⁴⁰. Tot ca o măsură preventivă apar în secolul a XIX-lea așa-numitele sigilii împărțite. Pentru a nu se comite abuzuri, sigiliul era tăiat în două părți egale, fiind împărțit la două persoane⁴¹. S-au luat măsuri și în ceea ce privește problema documentelor prezentate la procese, printre care unele erau copii. În acest sens, Logofeția Dreptății (ca instituție juridică) dă ordin tuturor judecătorilor să nu mai legalizeze copii făcute de pe acte rase, întocmite cu adăugiri de cuvinte printre rânduri, deci de pe acte suspecte⁴².

În materie penală, dacă ne-am rezuma numai la sancțiunile prevăzute de pravile, s-ar ajunge la concluzii eronate. La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în ceea ce privește procesele, hotărârea domnului era suverană. Boierii din Divan înaintau domnului un raport în care sugerau sancțiunile ce trebuiau aplicate în conformitate cu prevederile legii. Raportul se încheia de obicei cu fraza obișnuită: <<iar hotărârea cea desăvârșită rămâne la voia mării tale>>. Domnul avea latitudinea să schimbe sancțiunea după bunul plac. Deci, adevărata pedeapsă care se aplica vinovatului era cea prevăzută în hotărârea domnească și nu în raportul boierilor⁴³. Prerogativa de judecător suprem, pârghia puternică a cârmuirii țării, n-a fost consacrată direct prin pravile. Indirect ea rezulta din pravile. Astfel *Pravilniceasca condică* (cap. V, 10) prevedea că judecătorii <<în pricini de îndoire>> au dreptul să ceară domnului <<povață și învățătură în ce chip să hotărască>>. *Legiuirea Caragea* (cap. VI, 3 §3) prevedea că <<unde nu e pravilă, acolo (judecătorul) să întrebe domnul>>. De fapt în această perioadă, dreptul de a aplica pedeapsa cu moartea, ocna și surghiunul era rezervat exclusiv domnului în calitate de judecător suprem⁴⁴. Problema caracterului absolut al puterii domnești și a eventualelor ei limite a preocupat mult, așa cum era firesc, pe istoricii noștri. Ei au pus-o îndeosebi sub forma unei alternative categorice: putere monarhică absolută sau despotism; putere absolută sau putere limitată?

³⁷ Șt. Gr. Berechet, *Condica criminalicească cu procedura ei din Moldova*, 1928, p. 50-51.

³⁸ *Ibidem*, p. 50.

³⁹ "Documente privind Istoria României", veacul XVI, A. Moldova, vol. III, p. 297 (nr. 363).

⁴⁰ Ilie Minea, *Reforma lui Constantin vodă Mavrocordat*, în "Cercetări istorice", Iași, 1927, p. 174-175; Gh. Ungureanu, *Contribuții la cunoașterea arhivelor moldovenești până la Regulamentul Organic*, în "Revista Arhivelor", vol. III, nr. 6-7, p. 64-65, 70; *Arhivele Statului. 125 de ani de activitate, (1831-1956)*, București, 1957, p. 21.

⁴¹ V. A. Urechea, *Sigiliul târgului Petrei*, extras din *Analele Academiei Române, Secțiunea a II-a*, tom. X, *Memoriile Secțiunii Istorie*. București 1889, p. 9.

⁴² Scarlat Pastia, *Codul judiciar pentru tribunalele din Moldova*, Iași 1862, p.539.

⁴³ Gh. Ungureanu, *Pedepsele în Moldova, la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea*, Iași, 1931, p. 1-2.

⁴⁴ În perioada anterioară, în afară de domn, atât marii vornici, cât și marele ban al Olteniei aveau drept să condamne la moarte. vezi N. Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători*; D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, partea a II-a, cap. 6. Totuși, chiar din sec. XVII, domnia are tendința să-și rezerve competența exclusivă de a pronunța pedeapsa cu moartea; vezi "Documente privind Istoria României", veacul XVII, B. Țara Românească, vol. I, p. 43, (doc. din 1 mai 1602); vezi și Valentin Georgescu, *Petre Strihan, Judecata în Țara Românească și Moldova (1611-1831)*. Partea I. *Organizarea judecătorească* vol. II (1740-1831), Editura Academiei, București, 1981, p.36.

După părerea lui A. D. Xenopol, domnul avea o putere absolută: *"cea mai absolută autoritate ce a fost pusă vreodată în mâna unui om"*⁴⁵. În același sens, Ioan Bogdan admite că: *"domnul sau voievodul avea o putere nemărginită... stăpân pe viața și pe averea oamenilor, el putea să dea și să schimbe orice judecată"*⁴⁶. Pentru N. Iorga, *"Domnul, moștenitor al împăraților al Romei și Bizanțului, are în puterea sa, nici o limită, puterea sa, fără nici o limită, puterea asupra avutului și asupra vieții, asupra integrității corpului oricui"*⁴⁷. Domnia implică *"noțiunea guvernării integrale"* și *"domn înseamnă totalitatea puterilor care se pot găsi în mâna unui cârmuitor de țară"*⁴⁸.

Spre sfârșitul sec. al XVIII-lea, pe lângă alte sancțiuni, se prevedea și înscrierea plastografilor în *Condica șireșilor*. Aceasta a fost înființată de Alexandru Mavrocordat, domnul Moldovei, la 1 mai 1786. Condica urma să fie ținută la Divan. Acest lucru s-a făcut cu scopul ca ei (plastografii n.n.) *"să fie cunoscuți și știuți de șireși, să nu li se dea ascultare, jalobii lor și zisălor lor, sau vro mărturie de vor da pentru orice, la care și un jurământ, în samă să nu să fie, ci de-apurure să se socotească ca niște oameni de prisosit vicleni și șărăți și întocma ca tâlharii..."*⁴⁹. Este lesne de înțeles că această condică urmărea mai mult un scop practic. Cei prinși cu astfel de delictе sunt cunoscuți de instanțele judecătorești precum și de alte autorități, încât pe viitor nu li se mai acorda nici un fel de încredere.

În sfârșit, *Codul Criminal al Prințipatului Moldoviei* a cărui ediție, a patra, apare la Iași în 1838 și precizează următoarele:

1) *"Cel ce va preface act domnesc sau judecătoresc cum și cel ce va face mincinoase iscălituri sau pecefi: unul ca acesta după împrejurările faptei se va pedepsi, adică de va fi vinovatul din cei proști, se va bate la poarta curții gospodarului cu toiagul, și se va osândi la gropa ocnei pentru un an de zile";*

2) *"Cel ce va face mincinoase scrisori a particularnicilor sau va preface pe cele adevărate de deosebite glăsuiri: să se veghească cu o pedeapsă mai măsurată, adecă cu bătae și cu închidere la șase luni";*

3) *"Cel ce cu mincinoasă diată, sau cu danie, sau alte scrisori mincinoase v a ameți judecata, spre a se face nedreaptă hotărâre: unul ca acesta să se veghească cu pedeapsa hotărâtă la Tema al doilea"*⁵⁰.

La acestea de mai sus, *Codul Criminal* adaugă și o pedeapsă morală de viitor - înscrierea în cazierul judiciar - *"Pentru acești mai sus arătați, pe lângă celelalte să se scrie și în condica șireșilor"*⁵¹.

O dată cu aplicarea condicii criminalicești, sancțiunile erau și mai variate⁵².

Pedepsele corporale nu se aplicau oricui, ci numai celor *"proști"*, deoarece erau socotiți incompatibili cu demnitatea celor *"mai de ispravă"*, adică a boierilor⁵³. Domnul nu era obligat să fie de acord cu pedeapsa pronunțată de către Divan⁵⁴.

În Transilvania, dreptul a păstrat și în această perioadă trăsături predominant feudale, atât în formă cât și în conținut. O trăsătură definitorie pentru dreptul din Transilvania este, în această perioadă, existența a două rânduieli juridice: *Obiceiul pământului* creat și aplicat de populația românească majoritară și un drept suprapus, creat prin hotărâri ale Curții de la Viena și ale Dietei Transilvaniei. În principatul Transilvaniei, aflat în dependență față de Austria, au fost preluate și s-au aplicat principalele legiuri feudale anterioare. Astfel, prin articolul 1 al Diplomei leopoldine au fost confirmate: normele consacrate prin *Unio Trium Nationem*, *Codul Verböczy*, *Aprobate et compilate constitutiones*.

La sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX s-au întocmit mai multe *legi și coduri penale* în care figurau unele instituții și idei moderne (categorii de infracțiuni, felul pedepselor, egalitatea în fața legii penale). Dintre acestea sunt de menționat: decretul Mariei Tereza din 1776, Codul penal al lui Iosif al II-lea (Iosefina) și Codul penal austriac din 1803. Cele mai semnificative modificări au intervenit în materia pedepselor, în sensul că vechile pedepse (corporale, privative de libertate, privative de drepturi, etc.) se nuanțează sub aspectul încadrării, sau se agravează⁵⁵. Făcând parte din categoria pedepselor corporale bătaia a fost cunoscută în legislația aplicată în Transilvania și uzitată în practica instanțelor judecătorești pentru o serie de infracțiuni, în diverse forme: bătaia cu biciul, cu bățul cu nuiiele.

⁴⁵ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia traiană*, ediția a III-a, vol. VI, p. 162.

⁴⁶ *Luptele românilor cu turcii până la Mihai Viteazul*, *Cultura veche românească*, București, 1898, p. 44, citat de Damian P. Bogdan, în *Ioan Bogdan în circuitul slavisticii europene*, în "Studii", nr. 1/1965, p. 16, apud Valentin Al. Georgescu și Petre Strihan, *Op. cit.*, p. 37.

⁴⁷ *** *Istoria românilor*, vol. III, *Cititorii*, p. 349.

⁴⁸ N. Iorga, *Sensul tradițional al monarhiei*, București, 1934, p. 22-23;

⁴⁹ *Ibidem*, *Condica lit. K*, nr. 372, f. 294. Hrisovul a fost publicat de T. Codrescu în "Uricariul", vol. IV, p. 123 și de T.T. Burada, *Condica șireșilor*, Iași, 1845, f. 10-11.

⁵⁰ *Codul Criminal*, Ediția a patra, Iași, 1838, cap. XVII: *Despre plastografie, jurământul mincinos, și mărturia mincinoasă și vicleană*, p. 69-70.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, Tr. 669, op. 737, dos. 239, f. 35-35v; Tr. 709, op. 791; dos. 220, f. 56; dos. 223, f. 148; Tr. 824, op. 941, dos. 197, f. 24-25 și Tr. 1052, p. 1202, dos. 98, f. 126 Tr. 1370, op. 1557, dos. 87, f. 88.

⁵³ *Ibidem*, dos. 120, f. 64.

⁵⁴ *Ibidem*, Tr. 1729, op. 1936, dos. 192, f. 9.

⁵⁵ Decretul Mariei Tereza a abolit tortura, iar Codul "Iosefina" (1787) a desființat temporar, pedeapsa cu moartea pentru civili.

Regulamentele Organice au desființat pedeapsa cu moartea, iar Revoluția de la 1848 a desființat pedeapsa cu bătaia, fiind considerată degradantă. Ea a continuat însă după revoluție. În 1860, Comisia Centrală de la Focșani se pronunță pentru desființarea bătaii ca pedeapsă. Din documentele vremii, care ni s-au păstrat, nu rezultă că bătaia a mai fost aplicată falsificatorilor de documente.

După realizarea Unirii Principatelor Române (1859), elementele progresiste din această perioadă fac ca legislația să aibă caracter reformativ. *Codul penal* (publicat în anul 1865) avea ca izvoare principale: Codul penal prusian din anul 1851 și, în mai mică măsură, Codul penal francez din 1810. Odată cu adoptarea acestui cod penal - care a rămas în vigoare până în anul 1937-, s-a realizat unificarea dreptului nostru penal, iar cele două condici criminalicești, despre care am amintit mai sus, au fost abrogate.

Codul penal din 1 mai 1865 este structurat în trei cărți. Cartea I, care ne interesează în ceea ce privește falsul și uzul de fals, cuprinde: *Despre pedepse și efectul lor*, titlul III (*Crime și delictе în contra intereselor publice*), capitolul I (*Despre plăsmuiri sau falsificări*)⁵⁶. De menționat că, dacă până la apariția Codului penal de la 1865, în ce privește falsul monetar și punerea în circulație a monedelor false, pedepsele erau atât corporale cât și cu trimiterea la ocnă, de la această dată sancțiunea este doar de domeniul închisorii⁵⁷. Legiuitorul nu prevede însă nici o pedeapsă pentru falsificarea monedelor antice sau medievale. Și nici pentru timbrele și mărcile vechi, în special cele românești (de exemplu "*Capul de bour*").

De asemenea, se aplica pedeapsa cu închisoarea (de la 3 până la 5 ani) și interdicția pe timp nemărginit, și în cazul falsificării de sigilii ale Statului sau ale altor autorități⁵⁸. Cu aceeași pedeapsă se sancționează falsificarea de înscrisuri publice sau autentice⁵⁹ și cu închisoare de la doi ani în sus falsificarea de înscrisuri private⁶⁰.

Codul de procedură penală adoptat și aplicat concomitent cu Codul penal, și a avut ca model Codul de instrucție criminală francez (adoptat în anul 1808). Acest cod a realizat un compromis între vechea procedură și judecata penală modernă. Concepțiile moderne preconizau o judecată publică, orală și contradictorie, pe când vechea procedură era secretă și scrisă, și nu presupunea dezbateri contradictorii a probelor.

Problema fundamentală însă, care s-a pus în perioada 1918-1938 pe planul reglementării juridice a fost aceea a unificării legislative, pentru a se realiza acordul necesar dintre unitatea politică și cea juridică. Dacă procesul făuririi statului național unitar s-a desăvârșit încă din anul 1920, cel al unificării legislative a fost de mai lungă durată, prelungindu-se, în unele domenii, până în preajma celui de al doilea război mondial.

După realizarea Marii Uniri s-a constatat că în toate ramurile dreptului existau reglementări paralele. Înlăturarea acestor paralelisme se impunea cu necesitate, căci ele puteau frâna procesul de consolidare a statului național unitar.

În domeniul dreptului penal a rămas în vigoare codul adoptat în anul 1864. Cu toate că după făurirea statului național unitar s-a trecut la elaborarea unui cod nou, în vederea realizării unificării legislative și pe planul dreptului penal, acesta nu a putut fi adoptat din cauza opoziției național-țărăniștilor, veniți la putere în anul 1928. După îndelungate tergiversări, noul cod penal a fost adoptat la 17 martie 1936 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937⁶¹.

Codul penal este structurat în trei cărți: *Dispoziții generale*, *Crime și delictе* și *Contravenții*. În cartea a II-a: *Crime și delictе în special*, la titlul IX legiuitorul s-a referit, în special, la *Crime și delictе în contra intereselor publice*. Astfel la Cap. I, (art. 385 - 398) a prevăzut condițiile și modul cum se sancționează: *Falsificarea de monedă, titluri de credit public, mărci, timbre, hârtii timbrate, sigilii sau semne de autentificare, certificare ori recunoaștere*. În Cap. II, (art. 401- 413) intitulat: *Falsul în acte*, de asemenea, legiuitorul a sancționat, în Secțiunea I: *Falsul în acte publice și private*, iar în Secțiunea III: *Întrebuințarea de fals*, unde este sancționată persoana care face uz de fals în același mod ca persoana care execută falsul, adică cu pedeapsa închisorii, amendă și interdicția corecțională de la 2 la 5 ani⁶².

Fără de legislația anterioară - care folosea termenul de falsuri de acte - în Codul penal din perioada comunistă⁶³, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969, se utiliza expresia de falsuri de înscrisuri⁶⁴. Modificarea a fost determinată, probabil (așa cum consideră Dumitru Sandu, expert în falsul de acte), de împrejurarea că primul termen este folosit adesea pentru a desemna un act juridic în sensul de <<negotium>> și nu numai în înțelesul de act scris

⁵⁶ *Codul penal din 1 Maiu 1865 cu modificările din 1874, 1882, 1893, 1894 și 1895*, București, 1902.

⁵⁷ *Ibidem*, Secțiunea I- *Plăsmuiri de monedă*: art. 112 (Modificat de Legea din 4 mai 1895) - art. 116;

⁵⁸ *Ibidem*, Secțiunea a II-a - *Plăsmuiri de sigilii ale Statului sau ale altor autorități, de bileți de bancă și altele*: art. 117 (Modificat de Legea din 4 mai 1895) - art. 122;

⁵⁹ *Ibidem*, Secțiunea a III-a § I. - *Despre falsificarea de înscrisuri publice sau autentice și de comerț sau de bancă*: art. 123 (Modificat de Legea din 28 mai 1893) art. 126;

⁶⁰ *Ibidem*, § II. *Despre falsificarea în scrieri private*: art. 127 (Modificat de Legea din 17 febr. 1874) - art. 128.

⁶¹ După făurirea statului național unitar în Transilvania erau în vigoare codurile penale maghiare, în Bucovina codul - penal austriac, iar în Basarabia - Codul penal rus.

⁶² *Vezi Codul penal din 17 martie 1936*, publicat în M. Of. nr. 65/1936; *Codul Penal Carol al II-lea*, Ediție oficială, București, 1936; *Codul penal regele Carol al II-lea*, Ediția a II-a, revăzută și corectată, București, 1936.

⁶³ *Codul penal* publicat în Bul. Of. 79-79bis din 21 iunie 1968 și republicat în Bul. Of. nr. 55-56 din 23 aprilie 1973.

⁶⁴ *Ibidem*, Titlul VII: *Infrațiuni de fals*, Cap. III: *Falsuri de înscrisuri* (art. 288-291).

<<instrumentum>>⁶⁵. Pe lângă cei doi termeni, mai există și acela de <<document>>, care poate desemna atât un înscris, cât și orice obiect destinat să ateste fapte de natură juridică sau istorică. Rezultă așadar că aceeași noțiune poate fi redată fie prin termenul de <<înscriș>>, fie prin cel de <<act>> sau <<document>>, mai ales dacă acestora din urmă li se adaugă cuvântul <<scris>>: act scris sau document scris. Codul penal sancționează infracțiunile de fals, înțelegând prin aceasta: falsificarea de monede, timbre sau alte valori (art. 282-285) și falsul de înscrisuri, unde la art. 288 este sancționat falsul material în înscrisuri oficiale, la art. 289 - falsul intelectual, și la art. 290 - falsul în înscrisuri sub semnătură *privată*⁶⁶. Este de asemenea sancționat și *uzul de fals* - art. 291. Important de menționat că și tentativa se pedesește. În aceleași condiții sunt sancționate, în Titlul VII, *infracțiunile de fals* și în actualul Cod penal republicat în M. Of. nr. 65, Partea I, din 16 aprilie 1997.

În fine, putem concluziona că evoluția dreptului românesc privind interdicția săvârșirii falsurilor și uzul acestora este demnă de atenție, în sensul că după întemeierea statelor feudale românești, dreptul nostru a sancționat falsul în documente și uzul acestora așa cum prevedeau *Pravilele împărătești* și *Obiceiului pământului*, obicei care a fost folosit ca izvor de drept până la unificarea dreptului penal românesc din anul 1865. Dacă în primele pravile românești din secolul al XVII-lea, falsul de acte nu era sancționat, ci numai falsificarea de bani <<calpuzani>> spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în timpul domnilor fanarioți, dreptul românesc a fost <<codificat>> falsificarea documentelor - fie ele publice sau private - a fost aspru sancționată. Deși au fost pronunțări de pedepse capitale, nu suntem siguri dacă s-au executat. În schimb, s-au aplicat pedepse ca: - surghiunul la mănăstire și îmbrăcarea în straie țărănești a celor "*mai de ispravă*" precum și purtarea acestora prin <<târguri sau iarmaroace>>; - bătaia și trimiterea la groapa ocnii a celor "*proști*" etc. În această perioadă dreptul de a aplica pedeapsa cu moartea era rezervat domnului în calitate de judecător suprem. Domnul avea latitudinea să schimbe sancțiunea după bunul plac. Deci, adevărata pedeapsă care se aplica vinovatului era cea prevăzută în hotărârea domnească și nu în raportul boierilor. Odată cu unificarea dreptului penal din 1865 și abrogarea condicilor existente până la acea vreme, a codului penal din 1937, s-au schimbat și sancțiunile pentru falsificarea de monedă și falsificarea de acte și oficiale sau private. Acestea au constat în pedeapsa cu închisoare. Tot cu închisoare sancționează și actualul cod penal falsificarea de monede, timbre sau de alte valori precum și falsul în înscrisuri oficiale. În cazul înscrisurilor private falsificarea acestora se sancționează cu închisoarea și amenda.

⁶⁵ Dumitru Sandu, *Falsul în acte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977.

⁶⁶ Se observă din analiza textului că, Codul penal face distincție între înscrisurile oficiale și înscrisurile sub semnătură privată (neoficiale).